

Rüstü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

İş dünyasının yatırım ihtiyacı

Teknolojinin üretim ulaşım ve iletişim alanında yarattığı köklü dönüşümler bağlantı, iletişim etkileşim ve işbirliği potansiyellerinin farklılaşması, rekabet edebilmek için sürekli verimlilik artırıcı yatırım yapmayı gerektirir.

Seçim ortamını geride bıraktığımızda, ekonomi odaklı gelişme stratejilerini tasarlarken entelektüel enerjiyi yönetme ustalığına ihtiyaç artacak. Sağlıklı gelecek inşa etmek için Adnan Bali'nin altını çizdiği gibi "Nereye bakacağımızı bilmek" önemli. Piyasa üst göstergeleriyle ilgili tartışmalara aşırı abanır; dip dalgalardan nasıl oluşacağına ilişkin kafa yormazsak, yaratmak istediğimiz sonuçlara ulaşamayız. Sahada eli taşın altındaki iş dünyasının üç alanda yatırım yapması gerekiyor: Sürdürülebilirliğin güven altına alınması, verimlilik yatırımlarıyla küresel pazara uyum sağlanması ve güçlendirici yenilik yatırımlarla orta ve uzun dönemli geleceğin güven altına alınması.

Sürdürülebilirlik yatırımları bugünün ürünlerinin, dünkülerinin yerini pekiştirmesini sağlayan yeniliklere "sürdüren yenilik" deniyor. Sürdüren yeniliklerin güven altına alınmasının gerek şartı küresel anlamda "durumsal farkındalık" düzeyini yükseltmektir. Ürünlerin işlevlerini çeşitlendiren ve geliştiren, performansını artıran; kullanma kolaylığı sağlayan Ar-Ge etkinlikleri, tasarım ve inovasyon ile müşteri tatmini sağlamayı gerektirir. Sürdüren yenilikler üretim süreçlerinde, dağıtım sistemlerinde, satış ve satış sonrası hizmetlerde kapsamlı bir farklılaşma yaratılabilirse uzun soluklu olacaktır; tersi, kısa sürede piyasadan çekilme zorunluluğu yaratır.

Sürdüren yenilikler, ürün talebi uyarması için ürünlerin bir önceki versiyonundan belirli farklılıkları içermesi gerekir. Tüketici bu farklılığı bir bakışta anlarsa, ürünü kullanırken farkı kolay kavrar, etkileşim yoluyla satış artırıcı sonuçlar yaratır.

Sürdüren yenilikler çok fazla sermaye açığa çıkarmaz; o nedenle yeni yatırımlar için fon yaratıcı etkileri çok güçlü değildir. Var olan üretim alanlarının ömrünü uzatarak güçlendiren ve verimlilik yeniliklerine uzanan "geçiş süreci" olma işlevleri nedeniyle "sürdüren yenilikler" yapmak önemlidir.

Verimlilik yatırımları

Mal ve hizmet üretiminin her aşamasında rekabet gücü yaratabilmek için sürekli "verimlilik yenilikleri" yapılması gerekir. Verimlilik artırıcı yenilikler, ürün geliştirmede, üretim yöntemlerinde, süreç etkinleştiril-

Verimlilik yatırımları, “hızlı fon yaratma” özelliğine sahiptir. Verimlilik artışı yaratan yatırımların sağladığı “kâr marjı artışı” fon oluşumunu hızlandırır; fonların güçlendiren yenilik yatırımlarına yönlendirilmesi de işyerinde sağlıklı büyümeyi güven altına alır.

rilmesinde, depolama ve dağıtım sistemlerinde, satış ve satış sonrası hizmetlerde maliyet düşürdükleri için “verimlilik yenilikler” başlangıçta işgücü açığa çıkarsa da son çözümlemede ciddi miktarda kaynağın yatırımlara yönetilmesinin önünü açar.

Teknolojinin üretim, ulaşım ve iletişim alanında yarattığı köklü dönüşümler; bağlantı, iletişim-etkileşim ve işbirliği potansiyellerinin farklılaşması, rekabet edebilmek için sürekli verimlilik artırıcı yatırım yapmayı gerektirir. Önde gelen ekonomistlerin, özellikle de Acemoğlu'nun vurguladığı “sürekli yenilik yaratılması ihtiyacı”, verimlilikleri de sürekli artırarak rakiplerin bir adım önünde durmayı güven altına alabilir.

Verimlilik yatırımları, “hızlı fon yaratma” özelliğine sahiptir. Verimlilik artışı yaratan yatırımların sağladığı “kâr marjı artışı” fon oluşumunu hızlandırır; fonların güçlendiren yenilik yatırımlarına yönlendirilmesi de işyerinde sağlıklı büyümeyi güven altına alır.

Güçlendirici yatırımlar

Karmaşık sistemlerde üretilen mal ve hizmetlerin yüksek maliyeti, birbirini izleyen bir dizi yenilik üretimiyle düşürülür. Ürün ve üretim yöntemlerindeki yenilikler, standartları değiştirir; fiyat-maliyet dengesi kitlelerin erişebileceği düzeylere indirilir. Yenilikler süreçleri yalınlaştırır; yeniliklerin yarattığı etkiyle, sabit maliyetler yüksek olsa da marjinal maliyetler düşer, ölçek ekonomisi fırsatları artar. Ürünlerin ve süreçlerin yalınlaşması, mal ve hizmetlerin ucuzlaması, kitlelerin erişebilirliğinin artması “güçlendiren yenilik etkileriyle”¹ hızlanır.

Üretim süreçlerinde ölçmenin yetkinleşmesi, süreci tıkayabilen ayrıntıların eşanlı saptanabilmesi, verilerin işlenerek bilgiye dönüştürülmesinde eşanlılık gibi yeni olanaklar “öngörme ve önlem almayı” da hızlandırır. Keşfedilen ve tanımlanabilen ayrıntılar “öngörme ve önlem alma” alanlarını genişletir.

Süreçlerin her aşamada ölçebilmesi, süreçleri yavaşlatıcı etkenleri giderme fırsatları, Ar-Ge çalışmalarından tasarıma, dönüştürmeden işlem maliyetlerine değer yaratma zincirinin her halkasını etkiler. Sürdüren yenilikler, özellikle “platform yapılar” aracılığıyla da kitlelerin erişebileceği fiyat düzeyleri yaratır.

Güçlendiren yenilikler ilk aşamada “işgücü” açığa çıkarır. Orta ve uzun dönemde ise üreticileri, alıcıları, sağlayıcıları ve sahipleri bir araya getiren “platform yapılar”daki “ağ etkisi”² ile ürün-hattı yapılarına göre daha hızlı yeni iş alanları yaratır. Günümüz teknolojisinde ağ ne kadar genişse arz ve talep arasında o kadar etkin eşleşme sağlanır; veri ne kadar zenginse, eşleşmeler de o derecede başarıyla gerçekleşir.

Bülent Eczacıbaşı'nın uyarısı

Deneyimli iş insanımız Bülent Eczacıbaşı, kendisiyle yapılan söyleşide şöyle uyarıyor:

“Çok ciddi şekilde üzerinde düşünmemiz gereken sorunlar var. Birincisi sürdürülebilirlik. İkincisi, yapay zekâdan başlayarak yeni teknolojilerin yol açacağı gelişmeler sonucunda çok büyük bir işsizlik tehlikesi var. Üçüncüsü, gelir dağılımında korkunç bir bozulma. Günümüzde aşırı ölçülere varan bir gelir ve servet dağılımı çarpılması yaşanıyor.”

“Geliyorum” diye bağırarak tehlikeler karşısında “bekle-gör yaklaşımı” sergileyenlerin toplumsal enerjiyi boşa harcama olasılığı yüksek. Tehlikenin en az bedel önererek savuşturulması, ciddi bir stratejiye dayalı planlama gerektiriyor. Özellikle de orta ve düşük teknoloji odaklı üretim ihtisaslaşmasını hızla değiştirecek yatırım seferberliğine ihtiyaç had safhada. Bir yandan geleneksel üretim alanlarında “sürdürülebilir yenilik yatırımları” ile var olan koşullardan geriye gidilmemesini güven altına alınmasını sağlamalı.

Öte yandan var olan durumu koruyabilmek için “durumsal analizlere dayalı farkındalık düzeyimizi yükseltmeli” ki olanak ve kısıtlarımız hakkında sağlıklı veri, net bilgi sahibi olabilelim. Farkındalık düzeyi yetmez, insan uzmanlığına dayalı “etken kontrol mekanizmalarını”, sistemin yaratacağı “edilgen kontrol düzeylerini” ileri düzeylere taşımalıyız ki etkin kaynak kullanımının gerek şartı olan “etkin koordinasyon” yapabilelim. Son tahlilde, güçlerimizi hayatın öz gerçeklerine “uygun alanlara odaklayarak” sürdürülebilirliği güven altına alabilelim; rekabet gücümüzü pekiştirelim ve güçlendiren yeniliklerle birikimlerimizi koruyarak uzun dönemli geleceği güven altına alabilelim. Yapay zeka algoritmalarının önünü alabildiğine açtığı makine öğreniminin, mobil iletişimde beşinci kuşak uygulamaların bağlantı, iletişim-etkileşim potansiyelinin, her şeyinin interneti alanındaki gelişmelerin, üç boyutlu baskı ve eklemeli üretim alanındaki sıçramaların, sanal ve artırılmış gerçeklik olanaklarının karar süreçlerini etkilerinin dikkate alınması gerekiyor. Aksi halde birikim yeteneklerini korumamız, geleceği güven altına almamız imkansız... Ayrıca gelir dağılımında düzeltme yapmazsak, temel amaç olan maddi ve kültürel zenginlik üretmek insan yaşamını kolaylaştırma ilkesinden de saparız. Hep birlikte nereye baktığımızı, nasıl baktığımızı, ne sonuçlar aldığımızı alabildiğine sorgulamalıyız.

¹-Clayton M. Christensen “Kapitalist ikilem için çözümler” The New York Times/Sabah, 20/11/2012; Aslı Sözbilir, “Pazar yaratan inovasyon mucizezi/ Prof. Christensen’le yeni kitabına ilişkin söyleşi” Capital, Yıl:27, Sayı:2019/4, Nisan 2019”

²-Marshal W. Van Alstyne, Geoffrey G. Parker ve Sangeet Paul Choudary “Ürün hatları, platformlar ve stratejinin yeni kuralları” HBR/Türkiye, Nisan 2016